

LA RESPONSABILITAT PENAL DE LES PERSONES JURÍDIQUES I EL SISTEMA DE PREVENCIÓ DE DELICTES I COMPLIMENT EN MATÈRIA DE RISCS PENALS

La reforma del Codi Penal de 2010, instrumentada mitjançant la Llei orgànica 5/2010, de 22 de juny, ha introduït la figura de la **responsabilitat penal de les persones jurídiques**.

Així, l'article 31 bis del Codi Penal vigent estableix que les persones jurídiques poden ser declarades penalment responsables dels delictes comesos en nom o per compte de les persones jurídiques pels seus representants legals i administradors de fet o de dret, així com també dels delictes comesos en l'exercici d'activitats socials i per compte i en profit de les persones jurídiques per aquells que, estant sotmesos a l'autoritat dels seus representants legals o administradors de fet o de dret, han pogut realitzar els fets per no haver-se exercit sobre ells el "*control degut*" ateses les circumstàncies concretes del cas. Aquests delictes poden ser els mediambientals, el tràfic d'influències, la violació de secrets, els delictes contra la propietat intel·lectual o industrial, la corrupció entre particulars i en transaccions internacionals, l'estafa, la insolvència punible, el blanqueig de capitals, els delictes contra l'ordenació del territori i els delictes contra la Hisenda Pública i la Seguretat Social.

Però **aquesta responsabilitat es pot atenuar o eximir** si la persona jurídica acredita que ha adoptat, abans del començament del judici oral, per mitjà de les polítiques de la Responsabilitat Corporativa Empresarial (RSE), mesures eficaces per prevenir i descobrir els delictes que en el futur puguin cometre's. D'aquesta forma, les persones jurídiques poden aduir que el resultat delictiu, en el seu cas, s'ha produït malgrat haver-se exercitat un "*degut control*", per la qual cosa la conducta de la persona jurídica és atípica i, en conseqüència, no se li pot exigir responsabilitat penal de cap mena.

El Projecte de Reforma del Codi Penal, aprovat pel Consell de Ministres el 20 de setembre proppassat, va més enllà en exigir a les persones jurídiques que comptin amb el **Corporate Compliance o compliment en matèria de riscos penals**. En concret, del seu articulat se'n desprèn l'obligació de totes les empreses, independentment del seu volum, d'implementar programes de prevenció i compliment penal, amb el risc d'incórrer en responsabilitat per part de l'entitat i dels seus administradors de fet o de dret en el cas de no fer-ho.

Amb aquest objectiu, cal implantar **programes de prevenció de delictes i compliment en matèria de riscos penals** en les empreses incorporant esquemes organitzatius i protocols dirigits a la prevenció i descobriment de delictes en àmbits com la prevenció de riscos laborals, la prevenció del blanqueig de capitals i la protecció de dades de caràcter personal, etc.

L'eix del programa de prevenció de delictes i compliment en matèria de riscos penals rau en l'elaboració d'un "**mapa de riscos**" adequat a les peculiaritats de cada organització, que ha de determinar els riscos als quals s'exposa la companyia, classificar aquests riscos atenent la seva rellevància i identificar les unitats en les quals els riscos esmentats es poden posar de manifest.

A la vista del "mapa de riscos" de l'empresa, el programa de prevenció de delictes i compliment en matèria de riscos penals s'ha d'elaborar tenint en compte la cultura organitzativa de la companyia, el sector en el qual opera, la seva estructura organitzativa, el nivell de concentració en la presa de decisions, l'estructura de la delegació de poders i el nombre i el nivell de formació dels seus professionals, etc., havent de definir, en funció del mapa de riscos, **les mesures de prevenció i control a implantar, l'eventual necessitat d'establir nous procediments i protocols, un sistema d'indicadors per al seguiment del programa, la determinació de les persones implicades en la gestió dels riscos i l'esforç a realitzar en formació i comunicació per tal de minimitzar-los**, entre d'altres.

En definitiva, el programa de prevenció de delictes i compliment en matèria de riscos penals s'ha de configurar com una eina de gestió dels riscos penals que estableixi els instruments necessaris per dissenyar, implantar, monitoritzar, revisar i millorar de forma continuada les activitats de l'empresa per tal de prevenir, identificar i abordar les conductes que eventualment puguin ser determinants de responsabilitat penal de la persona jurídica i dels seus administradors de fet o de dret.

A més de l'elaboració i implantació del programa, el sistema de prevenció de delictes i compliment en matèria de riscos penals es completa amb una **avaluació continuada per un expert independent dels instruments de prevenció i compliment adoptats** que permeti identificar àrees de millora, motivar l'organització en ordre a la seva implantació efectiva i erigir-se en un mitjà de prova que les mesures de control degut són les adequades i estan implantades, tot plegat en la línia que demana la Circular núm. 1/2011 de la Fiscalia General de l'Estat.

Amb l'establiment del sistema de prevenció de delictes i compliment en matèria de riscos penals, els accionistes, els clients, els proveïdors i la resta d'agents que hi són relacionats poden tenir la seguretat que l'empresa està degudament guarida dels efectes no desitjats d'una sentència condemnatòria en via penal quant a la seva rendibilitat, confiança i imatge pública. A més, la implantació d'un sistema de prevenció de delictes i compliment en matèria de riscos penals s'inscriu en l'estratègia de transparència, credibilitat i excel·lència que la societat en el seu conjunt demanda cada dia més als agents econòmics, especialment en un sector tant sensible com el de la recerca, el desenvolupament i la innovació.

Josep Lluís Lafarga Traver
Soci director